

INTEGRÁLT MŰVÉSZETI FOGLALKOZÁSOK A DEÁK FERENC MEGYEI KÖNYVTÁRBAN A 2004/2005-ÖS TANÉVBEN

Gyermekkönyvtárunk évek óta rendszeresen foglalkozik értelmileg sérült, speciális tantervű általános iskolába járó gyermekekkel, akik a zalaegerszegi Béke Ligeti Általános Iskola és Speciális Szakiskola tanulói. (A korábbi években könyvtárlátogatásokon súlyosan fogyatékos - Down-kóros, halláskárosult, mozgáskorlátozott stb. - gyermekek is részt vettek.) Tanév elején az iskola pedagógusainak tájékoztatót tartunk szolgáltatásainkról, s közösen választjuk ki a számukra legmegfelelőbb programokat. A foglalkozások középpontjában a mesék és a versek állnak, de tartottunk már a nagyobb gyerekeknek CD-ROM – bemutatót (Mini Manó-sorozat az évszakokról) és internet használati foglalkozást (ismerkedés gyermekkönyvtárunk honlapjával, képeslapküldés stb.) is. Nehéz feladatot jelent számunkra mindez, hiszen ezeknek a gyerekeknek az alapvető készségekkel (írás-olvasás) még a felső tagozatban is gondjaik vannak; ugyanakkor minden segítségért rendkívül hálásak. Legtöbbször egyéni foglalkozást is igényelnek, és érzelmileg nagyon kötődnek a foglalkozást vezető könyvtároshoz.

Az elmúlt években 2-3-4-5. osztályos gyerekekkel foglalkoztunk, akik havonta egyszer (a tanév folyamán 8 alkalommal) csoportos könyvtári foglalkozásokon és kölcsönzésen vettek részt. A kis létszámú (10-12 fős) osztályok pedagógus kísérelével érkeznek a gyermekkönyvtárba, ahol szeretetteljes és biztonságos légkört biztosítunk számunkra.

A speciális nevelést igénylő gyermekek fogadásával könyvtárunk a felzárkózás, az esélyegyenlőség lehetőségét is nyújtja. Ezek a gyerekek többszörösen hátrányos helyzetű, rossz szociális körülmények között élő családokban nevelkednek, ez is oka tanuláspolitikai akadályozottságuknak.

A 2004/2005. tanévben „*A fogyatékos gyermekek társadalmi integrációját segítő művészeti foglalkozások támogatása*” c. pályázat segítségével lehetőségünk nyílt korábbi foglalkozásaink tematikájának kiszélesítésére, és művészeti tartalmú programokat szervezhettünk a gyerekeknek. E pályázati támogatással – a gyermekkönyvtárakban is meghonosításra váró – két új foglalkozási formával gazdagítottuk a segítséget igénylő gyermekekkel való könyvtári rendezvények körét.

- *A mesefeldolgozások drámapedagógiai módszerekkel és bábozással* a szépirodalmi olvasmányok sajátos feldolgozásával segíti a művek befogadását, a közös munka a csoport azonosságát erősítheti.
- *A játékos kézműves foglalkozások* a kreativitás kibontakozása mellett az alkotás örömét is nyújtják.

A foglalkozássorozatot az osztályokat kísérő pedagógusokkal egyeztetve 2004. decemberétől 2005. májusáig – havonta egy alkalommal, négyhetente periodikusan ismétlődve – valósítottuk meg a speciális tantervű iskola 2-3-4-5. osztályos tanulóival (ez összesen $4 \times 6 = 24$ foglalkozást jelentett).

Az integráció megvalósításához minden alkalommal a hasonló korcsoportból 10-15 fős kiscsoportot hívtunk a gyermekkönyvtár ellátókörzetébe tartozó normál tantervű iskolából oly módon, hogy az így kialakuló 20-25 fős (50-50 % fogyatékos és ép gyermek) csoport összetétele a foglalkozássorozat alatt változatlan maradjon. Így lehetőség nyílt arra, hogy a gyerekek egymást megismerjék, elfogadják és kialakulhatott a közös tevékenység, a szolidaritás. A célcsoportok elérése – a már eddig is működő - személyes kapcsolattartás útján történt az iskolák és a könyvtár között.

A fogyatékos gyermekek társadalmi integrációját elősegítő sérülésspecifikus tényezőket a következőkben foglalhatjuk össze:

- A könyvtár, mint az esélyegyenlőség támogatásának alapvető intézménye, megkülönböztetés nélkül biztosítja a segítséggel élő és ép gyermekek számára valamennyi szolgáltatását.
- Kiemelt figyelemmel foglalkoztunk eddig is a speciális tanterv szerint tanuló, sajátos nevelési igényű gyermekekkel egyéni és csoportos foglalkozások keretében.
- A *drámapedagógiai és bábfoglalkozások* növelik a gyerekek aktivitását és kreativitását, megkönnyítik számukra a szépirodalmi művek befogadását, hozzájárulnak kommunikációs készségük és érzelmi intelligenciájuk fejlődéséhez. A foglalkozások során lehetőség nyílik arra, hogy a normál képességű gyerekek segítsék a támogatásra szorulókat (párban dolgozás, ötletbörze stb.).
- A karácsony és húsvét előtti *kézműves foglalkozásokon* a játék és ajándék készítés ősi technikáit sajátíthatták el a gyerekek az ősi kismesterségek munkamódszereivel. Célunk a hagyományokra épülő játékkultúra fejlesztése. A kézműves foglalkozásokon kiscsoportokban dolgoznak, a közösségteremtő kapcsolattartás dominál: együtt élik át a tárgyalkotó tevékenység örömét.

A fogyatékos gyermekek társadalmi integrációjához természetesen hozzájárul a gyermekkönyvtári környezet is, mely mindenkiel egyformán szolidáris. A művészeti foglalkozások jellemzője a játékközpontúság, mely a korszerű pedagógiában a tanulásban is nagy szerepet kap, de a szabadidős foglalkozásokon alapvető követelmény.

Az integrált művészeti foglalkozások céljainak elérésére a következő értékelési módszereket terveztük és valósítottuk meg:

- A mesék dramatizálása során a gyerekek kreativitásának értékelése (százalékos értékek grafikonos ábrázolása).
- A kommunikációs készség fejlődésének felmérése játékos feladatlap segítségével.
- A feldolgozott irodalmi művekhez illusztrációk készítése.
- A kézműves foglalkozásokon készített munkák összehasonlító elemzése (szöveges értékelés).
- Az integráció sikerességének ellenőrzése digitális fotók és videóklipek készítésével.

Az integrált művészeti foglalkozásokon résztvevő gyermekek élményeinek maradandóságát a következő módszerekkel biztosítottuk:

- Egyéni interjú és közös beszélgetés az utolsó könyvtári foglalkozáson (2005. május).
- Iskolai fogalmazás a könyvtári élményekről, az íráskészítések összegyűjtése és a résztvevők számára „emlékkönyvbe” szerkesztése.
- Kiállítás az illusztrációkból és az elkészült tárgyakból.
- A digitális fotók közzététele az interneten, a gyermekkönyvtár honlapján (www.dfmk.hu/~gyerek)
- A foglalkozássorozat végén játékos vetélkedő a résztvevő gyerekeknek és felnőtteknek.

Az integráció megvalósulásának tapasztalatai

A pályázati program tartalmi szempontból az eredeti elképzelésünk szerint valósult meg. Célunk az volt, hogy a tanulásukban akadályoztatott és a normál általános iskolában tanuló gyerekek társadalmi integrációját - könyvtári környezetben – művészeti foglalkozásokkal segítsük. A megvalósított foglalkozások két fő csoportba sorolhatók: **kézműves foglalkozások** a téli és a tavaszi ünnepkörhöz kapcsolódóan; **mesefeldolgozások** drámapedagógiai módszerekkel és bábozással.

A tervezett rendezvényeken túl – a Béke Ligeti Speciális Általános Iskola és Szakiskola kezdeményezésére és szervezésében – egy játékos záró vetélkedőre került sor június 2-án, ahol a projekt valamennyi szereplője részt vett: a kísérő pedagógusok, a programot szervező és lebonyolító könyvtárosok és természetesen a gyerekek.

A játékos vetélkedő változatos, vidám feladataival gondtalan kikapcsolódást és megerősítő élményt jelentett mindenki számára. Megerősített bennünket abban, hogy az integrációs művészeti foglalkozásokkal érdemes és szükséges megajándékozni a gyerekeket. Érezhettük munkánk eredményét, a gyerekek között itt már nem volt különbség: aki ismeretlenül vett részt a záró vetélkedőn, együtt játszó és örvendező gyerekeket láthatott.

A vetélkedőről készült képek is ezt bizonyítják: <http://www.dfmk.hu/~gyerek/> -Rendezvények – Játékos vetélkedő.

A tanulók integrálása egy-egy alkalommal sok érdekességet mutatott. A *mesefeldolgozások drámapedagógiai módszerekkel* történő foglalkozásain nagyobb különbségek voltak a különböző iskolából érkezett gyerekek között. Ennek okát a mentális képességek különbözőségében, valamint ismeretbeli- és kommunikációs hiányosságokban kereshetjük – sajnos a speciális iskola tanulói rovására. Egyetlen évfolyamot, az 5. osztályos speciális tanterv szerint tanuló gyerekeket integráltunk 4. osztályos normál képességűekkel, arra gondolva, hogy náluk az iskolában elsajátított ismeretek egy évet elmaradnak a normál iskolába járókhoz viszonyítva.

Tapasztalataink szerint a segítségre szoruló gyerekek életkoruk és képességeik miatt elsősorban a manuális tevékenységekhez (kosárfonás, gyertyaöntés) kapcsolódó feladatokban tudtak megfelelően kibontakozni. Ezeknek a diákoknak a figyelmét elsősorban az alkotás (rajzolás, festés, agyagozás stb.), a produktív tevékenység kötötte le igazán. Mindkét típusú iskola tanulóira jellemző volt, hogy a manuális foglalkozásokon nagyon szívesen vettek részt, igényes ajándékokat készítettek, új technikákkal ismerkedtek meg. Megtapasztalták a tárgyalkotó munka hasznosságát, látványos eredményességét, e tevékenység igazi örömforrást jelentett számukra.

Különösen a programsorozat elején volt jellemző az, hogy a speciális iskola tanulói a mesék feldolgozása során nem mutattak nagy érdeklődést. A bevezető játékokban és a rajzos feladatokban ekkor is szívesen vettek részt, de nehézséget jelentett számukra a mesék tartalmának, néhány esetben a mesékhez kapcsolódó feladatoknak az értelmezése. A mesefeldolgozásokhoz kapcsolódó rajzos és manuális feladatokba (síkbábok készítése, díszletek rajzolása stb.) azonban ők is aktívan bekapcsolódtak.

Összegezőképpen megállapíthatjuk, hogy a programsorozat foglalkozásai során lehetőségük volt a gyerekeknek kibontakoztatni ügyességüket, az olvasáshoz fűződő kapcsolatuk is erősödött. A nehézségekkel közösen szembenézhettek, és ezek megoldásában egymásnak segítséget nyújtottak. A közös alkotás és játék, valamint a mesék átélése közben kibontakozó szép gondolatok elősegítették egymás elfogadását, a szolidaritás kibontakozását. A programsorozat zárásaképpen a speciális iskola tanulói meghívták a Dózsa-iskolásokat egy játékos vetélkedőre, ahol a szervező könyvtárosok zsűritagként vehettek részt. A gyerekeket

tanító pedagógusok mindvégig partnereink voltak abban, hogy célunk, az integráció minél nagyobb mértékben megvalósulhasson.

A programsorozat végén a kísérő pedagógusoktól véleményt kértünk az integrációs művészeti foglalkozásokról. A vélemények pozitívak voltak, örömmel vettek részt ebben a projektben; értékesnek, változatosnak, hasznosnak és folytatásra érdemesnek ítélték meg.

„Az eltöltött egy évet nagyon hasznosnak és követendő példának találtam – írta *Harczné Batha Rozália*, a normál iskola 2. osztályosainak pedagógusa.

A gyerekek az egész tanév folyamán nem lankadó érdeklődéssel várták a könyvtári művészeti foglalkozásokat. A megismert kézműves technikák gazdagították fantáziájukat, fejlesztették kez ügyességüket. A mesék dramatizálása során kiélhették szereplési vágyukat, felszabadultak lehettek. Közben fejlődött érzelmi világuk és szókincsük. Megismertek más gyerekeket, és megtanulták, hogyan kell velük együtt, csapatban játszani. A többszörös együttlét során a gyerekek fokozatosan közeledtek egymáshoz, megtanulták, hogyan segíthetnek társaiknak, vagy hogyan fogadják egymás közeledését. A könyvtári környezet kiváló találkozási helyszínnek bizonyult: alkalmat jelentett a kimozdulásra, nyitásra „más” gyerekek felé, és természetes otthona az olvasás és könyvszeretetre nevelésnek is.”

Török Zoltánnának, a Béke Ligeti Általános Iskola pedagógusának (4. o.) véleménye:

„Megbecsüléssel és köszönettel tartozunk a könyvtár dolgozóinak, a szervezőknek, a foglalkozásokat vezetőknél a változatos, igényesen összeállított programokért!

Minden alkalommal örömmel készültek tanulóink és mi, tanárok is a találkozásra. Jó volt együtt lenni más, többségi iskolába járó gyerekekkel, megtapasztalni elfogadásukat, látni az együttműködés örömét. Alkalmunk volt arra is, hogy közben mi, kollégák is megismerkedjünk egymással, átadjuk tapasztalatainkat.

Elsősorban a manuális tevékenységeket szeretném kiemelni, amiben valóban szinte egyenértékű munkát tudtak végezni a különböző képességű tanulók, és néha azt is megtapasztalhattuk, hogy a gyengébbek segítettek. A drámafoglalkozásoknál a képekkel, eszközökkel kiegészített szerepjátékok voltak hatékonyabbak, az elvontabb, több gondolkodást igénylő feladatok számunkra nehézséget jelentettek.

Amennyiben lehetőség adódik, a jövőben is szívesen részt veszünk hasonló programokban, melyek alkalmat adnak a kimozdulásra, nyitásra mások felé, és természetesen összekapcsolódnak az olvasásra és könyvszeretetre neveléssel.”

A projektben résztvevő gyermekkönyvtáros szervezők és segítők örömmel vettek részt a programban, hiszen számunkra is szép, sokszor meghatározó és szívet melengető – bár egyáltalán nem könnyű - munkát jelentett az ép és fogyatékos gyerekekkel való foglalkozások tervezése és megvalósítása.

Oláh Rozália

(2006 januárjától a program – egy sikeres pályázatnak köszönhetően – folytatódik. A szerk.)